

מתורתו של צדיק אבייר יעקב

משנתו של מרן רבי יעקב אביחצירא זי"ע על דרך הפשט
לקט דרושים ומאמרים, בביאור פשט מצוות התורה וענייני עבודת השי"ת
שנלקטו מכל ספריו חק

בס"ד, פר' וארא תשפ"ו

בית יעקב

פירוד והכנעת הסטרא אחרא על ידי גאולת ישראל והתפילין

ושמתי פדת בין עמי ובין עמך למחר יהיה האת הזה (ח יט).
אפשר לומר, דהנה ליל"ת כשמה כן היא, דדרכה כי אם להביא
לילה ואנחה לעולם, וליל"ת גימטריא פ"ת. והנה ישראל, על ידי זכותם
שזכו בתבשרו בארבע גאולות, וכנגדם עושים ארבע כוסות לבילי פסה,
וזה הכנעת הסטרא אחרא, ועוד, תפלין שאנו מניחים, תפלין שבראש
יש בהם ארבעה בתים, וכל זה כנגד ארבע אותיות שם הו"ה ברוך
הוא. וכיון שזכו ישראל על ידי מעשיהם הטובים עד ששם הו"ה
ישרה ביניהם, נתפרדה הסטרא אחרא וגאולה, ופלוגית הרשעה בטלה
מלאכתה:

הרמז בפסוק

וזהו שנאמר ושמתי פדת, דהינו, פלוגית שהיא גימטריא פ"ת,
אפרידנה ולא תמצא כח, והפרדו על ידי ארבע גאולות, ואתם תעשו
כנגדם ארבע כוסות, וזהו אות דל"ת שבאמצע אותיות פדת, דהינו,
על ידי ארבע גאולות נפרדה פלוגית ונתחקה פ"א מת"ו וחזרה פדת
לישראל. ועוד, למחר יהיה האת הזה, דהינו, לאחר שתגאלו אני מצוה
אתכם במצות תפלין, ותפלין שבראש יהיו בה ארבעה בתים, והם
גם כן מכניעים הסטרא אחרא ועושים פדות לישראל. וזהו שאמר
למחר יהיה האת הזה, כלומר, האות הזה של אות דל"ת שעכשו נקמו
בארבע גאולות, למחר נמי האות הזה יהיה לאות אחר של ארבעה בתים
שבתפלין שבראש, שאתם ארבעה בתים יכניעו פלוגית ויפרידו אותה
ותהיה פדות לישראל מכל סטרא אחרא. ולפיכך נמי נקראים 'טטפת',
שסוף 'טטפת' היא פ"ת, גימטריא פלוגית, לומר דעל ידי התפלין נכנעת
פלוגית. וזה נדרש ממלת 'טטפת', ט"ט פ"ת. ט"ט מלשון 'טטטא' וזה
במטאטא השמ"ד (ישעיה ד' כג) 'טטטא' מלשון כליון והשמדה וחרבן.
וזהו ט"ט פ"ת, דהינו, על ידי התפלין יש השמדה לפ"ת שהיא פלוגית.
וזהו פדת, אות דל"ת היא רומזת לארבעה בתים דתפלין, הם מפרידים
פלוגית, ולא תמצא כח: (פירוטו חותם)

מדוע הוצרך לימוד מיוחד

כדי להעמיד עוד בדברים, יש להוסיף ולהביא כאן את דברי רבותינו בעלי
התוספות שם במסכת פסחים (נ"ג ד"ה מה ראוי), שהקשו להפך, מדוע הצרכו חנניה
מישאל ועזריה כלל ללמד מן הצפרדעים, והרי מכיון שהיתה גזרת ההשתתות
לצלם עברה בפרהסיא, לעיני כל ישראל, מחיב כל איש ישראל למסור את נפשו
אפלו על מצוה קלה, ולא לעבר על דת.

המקור שלא לברוא

ותרץ שם רבנו יצחק (תרי"א), שיכלו הצדיקים להמלט על נפשם, ולא הכרח
להשאר במקום ולעמד על עמדם. ועל כך שאל תודוס איש רומי, מדוע באמת
לא ברחו חנניה מישאל ועזריה.

לפי זה יתבאר התורץ היטב. כי כאשר התבוננו שלשת הצדיקים במעשי
הצפרדעים, חקרו והבינו בשכלם, כי אין הצפרדעים מצוות בשום מצוה, ובכל
זאת לקחון הקדוש ברוך הוא מקומן וטבע בטבען בשעת מכת צפרדע להכנס
לתנורים כדי לקדש שמו יתברך ברבים. מכאן יש ללמד, שלקדוש השם בפרהסיא
יש מעלה גדולה מאד, שראוי לקימה גם כאשר אין כל חיוב. אם כן, בני האדם
שקדשים ה' במצותיו וצוים על קדוש שמו, בודאי ראוי ומוטב להם לקדש שמו
ברבים ולא לברת, ולכן עמדו בנשיון ולא השתחוו לצלם, ולא חששו מפני כבשן
האש.

יראת יעקב

שורש מסירות נפשם של ישראל

ושרץ היאר צפרדעים ועלו ובאו בביתך ובחדר משכבך ועל משתך
ובבית עבדך ובעמך ובתנורך ובמשארותיך (ו' כח).
מימות אברהם אבינו עליו השלום שמסר נפשו לכבוד שמים, והשלך
לכבשן האש בשל החזקתו באמונת היחוד ופרסומה בעולם, עמדו בכל
הדורות צדיקים מבני ישראל ולמדו ממעשיו למסור נפשם על קדוש שמו
יתברך, ולא חסו על גופם ונפשם כשעל כך המאזנים עמד רצון ה'.

חנניה מישאל ועזריה כבשן האש

כך ידוע על המעשה המפלא של חנניה מישאל ועזריה, שלא הסכימו
להשתחוות לצלמו של נבוכדנאצר, והשלכו לכבשן האש כאברהם אביהם,
ונגלו באפן נסי.

רבנו זי"ע (לבונה זכר, וארא) מביא על כך את דברי הגמרא (פסחים נ"ג), שם
אמרו אודות מעשה זה: עוד זו דרש תודוס איש רומי, מה ראוי חנניה
מישאל ועזריה שמסרו עצמן על קדשת השם לכבשן האש. נשאו קל וחמר
בעצמן מצפרדעים, ומה צפרדעים שאין מצוין על קדשת השם, כתיב בהו
ועלו ובאו בביתך וגו' ובתנורך ובמשארותיך, אימתי משארות מצויות
אצל תנור, הרי אמר בשעה שהתנור חם, אנו שמצוין על קדשת השם על
אחת כמה וכמה.

רש"י הקדוש מפרש את שאלת הגמרא, שהכונה לשאל על עצם מה
שמסרו את עצמם על קדשת השם, ולא דרשו את הפסוק (ויקרא י"ח ה') וחי
בהם, כדרשת רבותינו וזכרונם לברכה (וימא פה) 'ולא שימות בהם'.

דמיון מעשה הצדיקים לענין הצפרדעים אינו מובן

אכן, על שאלה זו, תשובת הגמרא אינה מובנת, וכפי שכבר הקשה בספר
'אסיפת חכמים' (פרנקפורט תפ"ה) - כי אם אכן הצרכו חנניה מישאל ועזריה
למקור מן התורה ללמד את המעשה אשר יעשו, הכיצד יכלו ללמד מן
הצפרדעים, והלא הצפרדעים אינן מצוות על שמירת חייהן, ולא נאמר להן
הפסוק וחי בהם, משום כך לקיים רצון הבורא נכנסו אל תוך התנורים
הבוערים באש. אבל בני אדם מישראל, אותם צוה הבורא יתברך לשמר
את נפשותיהם מכל משמר, מניין להם ההתר להשליך נפשם מנגד ולקפץ
אל תוך הלהבות?

גדול המצווה ועושה

והנה, בפשטות היה מקום לישוב, שאמנם לא נצטוו הצפרדעים על שמירת
הנפש, אך מאידך גם על קדוש השם אינן מצוות. ומכך למדו הצדיקים קל
וחמר, ואמרו: ומה צפרדעים שאינן מצוות כלל על שום מצוה, וכשם שלא
נצטוו על קדשת החיים ודאי שלא נצטוו על קדשת השם, ומכל מקום ה' לכו
ומסרו את נפשם למען כבוד ה' - אנו שנצטוו על קדשת חיינו, אות הוא
כי לחיינו יש חשיבות ומשמעות, אם כן בודאי ראוי לנו למסור על קדשת
השם, כי אין בעולם דבר שישווה לזה בחשיבותו.

הצפרדעים אינן בעלות בחירה

אכן, עדין התשובה אינה מספקת, וצריכים אנו לתוספת באור. כי הרי
הצפרדעים אין להן כח הבחירה כלל, ואם נכנסו לתנור במצרים, היה זה רק
מפני שהקדוש ברוך הוא טבע כך בטבען לשעה זו. אך האדם הוא בעל
בחירה, ונתן לו כח מאת הבורא יתברך להחליט על מעשיו. אם כן מניין
יוכל האדם בעל הבחירה ללמד מה יעשה, והרי הצפרדע המכריחה במעשיה
לא תוכל ללמוד דבר על כח בחירתו, ובפרט שאם ימסר עצמו להריגה
שלא כדין, יהיה בכלל מאבד עצמו לדעת, ויתחייב בנפשו.

באור יעקב

ויעברו בתוך הים המדברה

קדשו כי האניה מתעכבת, אבל לתלמידיו שחשבו שבדאי האניה כבר נסעה היתה פלא בעיניהם בקשת הרב להכין לו חפציו. אך, מכיון שפחדו ממנו להגיד לו משהו, עשו כדבריו.

תוך כדי הלך בעל הבית אל אחד מקרוביו, בעל עגלה, בבקשו לבוא לקחת את רבנו זיע"א בעגלתו עד הנמל. אלא שהעגלון סרב, בטענה שכל פרנסתו הנה רק מהעגלה, אבל אם יקח את הרב משום כבוד הרב לא יוכל לקחת ממנו תשלום ויפסיד כסף. חפש בעל הבית עגלה אחרת אך לא מצא. חזר אל קרובו ואמר לו שהוא ישלם לו עבור הנסיעה של הרב, רק שלא יתנגד להסיע את הרב מפני כבודו. אז החליט לפתע בעל העגלה להסיע את הרב בחנם. שכן כבר כמה שעות הוא ממתיק למישהו שיבוא וישכר ממנו את העגלה, אך שום אדם לא מגיע, והרי בכל יום הוא מצליח להשכיר את העגלה, ולבטח היום ארע לו הדבר כענש גדול על שזלזל בכבוד הרב ולא רצה לקחתו אל הנמל.

חיש מהר הלך בעל העגלה אל הרב, ובקש את סליחתו על שאחר לבוא, ואמר לרב: "מוכן אני בחפץ לב להסיע את הרב אל הנמל חנם אין כסף". אלא שרבנו סרב ואמר לעגלון: "מוכן אני לנסע אתך רק בשכר". והוסיף ואמר לו: "תדע לך, שגם אם היית מחכה כל היום ולא היית לוקח אותי, לא היתה לך פרנסה". ואז נסעו אל הנמל.

בהגיעם, מצאו את האניה כשהיא עדין עומדת במקום, ובסמוך לה עומדים רב החובל וכל הנוסעים כשהם רוגזים וכועסים על האחור שנגרם להם במשך יומים, בפרט שלא ידעו איזו תקלה ארעה לאניה שבשלה אינה נוסעת. בקש רבנו מרב החובל רשות לעלות ונענה בעלותו, פנה רבנו לרב החובל ואמר לו: "כעת תגש ותדליק את המנוע, והאניה תסע תכף". ולא אחר רב החובל מלעשות הדבר, באשר ספרו לו על הרב הזה ועל גדלותו. ואמנם תכף ומיד נדלק המנוע, והאניה הפליגה לדרך בשלום ובשלוה.

פעם, נצרך היה רבנו לנסע מעירו אל מעבר לים לדבר מצוה. הוא הודיע את הדבר לכמה מתלמידיו ואף ספר זאת לבעל הבית אצלו התאכסן באותם ימים. אמר לו בעל הבית: "כבוד רבנו לא יוכל לצאת את הארץ ללא דרכון. על כבוד הרב להצטלם ולעשות כמה תמונות כדי להוציא דרכון מעבר, רק כך תרשה הממשלה לרבו לצאת את גבולות הארץ". גער רבנו בבעל הבית ואמר לו: "חס וחלילה שאני אצטלם, וחלילה שתמונתי תגיע לידי ערלים וטמאים".

מששמעו כמה מתלמידיו של רבנו את הדברים, הלכו בלא ידיעתו למשרדי הממשלה, ואחר מאמצים הוציאו עבורו דרכון ללא תמונה, והביאו את הדרכון לרבנו. רבנו הודה להם מאוד על כך, ברח אותם ויחד עם זאת בקש מהם לגמור את המצוה, ולהתענג מתי תהיה אניה שמפליגה לאותה מדינה. התלמידים עשו כדבריו, שאלו, וספרו לרבנו כי יש אניה הנוסעת למחוז חפצו ביום ששי אחר הצהריים, כשהם מוסיפים ואומרים לו: 'רק פעם אחת בחדש יש אניה הנוסעת לאותו מקום'. רבנו קבל את הדברים אך לא ענה להם כלום.

בהגיע יום ששי, ראו תלמידיו כי רבנו לא מבקש כלל להתכונן לנסיעה. אז הבינו מזה, כי בדאי דחה רבנו את נסיעתו לעוד חדש ימים. ואולם, באותו יום אחר הצהריים, כאשר אותה אניה היתה צריכה לצאת לדרך, החלו המלחים להתניע את מנוע הקיטור של האניה, אך הכל לשווא. הם נסו שוב ושוב להתניע את האניה, אך כל מאמציהם היו לריק, והמנוע לא נדלק. הם הביאו ממחים לבדק את המכונה. המכונה נמצאה תקינה לגמרי, ללא כל תקלה, אבל מנגד, המנוע לא נדלק והאניה לא מפעלת, והדבר היה לפלא גדול בעיניהם, מדוע האניה אינה נוסעת. משך כל השבת המשיכו המלחים והפועלים לטרוח כדי להפעיל את המנוע, אבל שוב, כל המאמצים עלו בתוהו, והאניה נותרה לעמד על מקומה.

למחרת השבת, ביום ראשון, בקש לפתע רבנו יעקב זיע"א מתלמידיו להכין את חפציו כי היום הוא נוסע לאותה מדינה. רבנו אמנם ידע ברוח

קדושת יעקב

התורה פדות ישראל האמתית

'הו"ה אה"ה' (47). וכאשר תצטרף לזה גם אות ו' פשוטה, יעלה החשבון כמגן ג' (53) פ'רשיות התורה הקדושה, מבראשית ועד וזאת הברכה.

יציאת מצרים למען התורה

בכך יש לפרש את דברי הפסוק כאן. כי הנה, עקר תכלית יציאת מצרים, היה כדי שיבאו ישראל ויקבלו את התורה הקדושה בהר סיני, כמפרש בכתוב (שמות ג יב) 'בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה'. הרי שהתורה הקדושה היא עצמה פדות ישראל ממצרים.

פדות ישראל בזכות התורה

רמז לכך נמצא בתבת 'פדת' עצמה, שחשבונה בגימטריא עולה כחשבון ו'י' ו'פ' עמים ו'י' (22X22=484). וכן נרמז הדבר בתבת 'פדות' בכתוב מלא, הנכתבת במלוי כזה- פ"א דל"ת ו'י' תי"ו- שסופי התבות יוצרים את התבות 'אות ו'. כי עקר פדות ישראל, היא בזכות ולמען התורה הקדושה, הנרמזת באות ו'.

ושמתי פדת בין עמי ובין עמך למחר יהיה האת הזה (ח יט)

התורה שומרת מצרות

תורתנו הקדושה, 'עץ חיים היא למחזיקים בה' (משלי ג יח). כל הנאחז בעץ החיים, ומבין כי זהו כל מקור חייתו בעולם, יזכה שתשמרנו התורה מכל פגע וצער, וישפע עליו שפע חיי רוח וגשם.

רמזי האות ו' לתורה

כבר בפרשת שמות הובאו דברי רבנו זיע"א (מעגלי צדק, אות ו"א), כי האות ו' רומזת בכמה אפנים לתורה הקדושה. מכיון שהאות ו' נכתבת בכמה אפנים ובשלשה מלויים שונים, וכל אחד מהם רומז על ענן אחר. ו'י' בגימטריא כ"ב (22), כנגד עשרים ושתים אותיות התורה הקדושות. ו'א' בגימטריא י"ג (13), כנגד שלשה עשר עקרי האמונה, ועוד, שזהו חשבון תבת 'אחד', שהוא יחיד קדשא בריך הוא. ו'י' עולה בגימטריא י"ב (12), כנגד שנים עשר שבטי ישראל, שלהם נתנה התורה, ובה יתנו יומם ולילה. ו' פשוטה חשבונה שש (6), כנגד ששה סדרי משנה. ואם נצרך את שלשת מלוי האות ו' יחד- ו"א ו"י ו"ו- יעלה החשבון כמגן צרופ השמות הקדושים